

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE FAKULTA ARCHITEKTURY	
AUTOR, DIPLOMANT: Bc. Mario Barra AR 2023/2024, LS NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: (ČJ): SPERANZA: VIZE PRO JEZEŘÍ (AJ): SPERANZA: VISION FOR JEZEŘÍ JAZYK PRÁCE: český	
Vedoucí práce:	prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá doc. Ing. arch. Milena Hauserová, CSc.
Oponent práce:	Ing. arch. Karel Kuča
Ústav: ÚPP FA ČVUT v Praze (15 114)	
Klíčová slova (česká):	post-industriální krajina, uhelná pánev, revitalizace, velkolom ČSA, zámek Jezeří
Anotace (česká):	Návrh představuje možnosti obnovy území velkolomu ČSA v severočeské hnědouhelné pánvi pod zámkem Jezeří po ukončení povrchové těžby v nadcházejících letech. Prezentovaná koncepce je alternativou k záměrům již schváleným na místní, regionální i státní úrovni a reflektuje také další témata, která doposud zohledněna nebyla nebo v nedostatečně velké míře – například obnova některých z 9 zaniklých obcí, rekreační potenciál vzkříšeného Komořanského jezera, posílení dopravní infrastruktury v regionu, v některých případech se na schválené koncepci naopak navazuje (národní přírodní památka lom ČSA nebo umístění fotovoltaické elektrárny). Část práce je věnována záchraně a novému využití korečkového rypadla RK5000, pro které je navrženo nové umístění a využití jako muzeum, výstavní a konferenční centrum a také jako vyhlídka na postupně se obnovující území.
Anotace (anglická):	The design presents the possibilities of restoring the territory of the ČSA large coal mine in the North Bohemian lignite basin below the Jezeří Castle after the end of surface mining in the coming years. The presented concept in an alternative to the intents, already approved at the local, regional and state level and also reflect other topics that have not been taken into account so far or to an insufficient extent - for example, the restoration of some of the 9 defunct municipalities, the recreational potential of the revived Komořany Lake, strengthening of the transport infrastructure in the region, in some cases, on the contrary, the approved concept is followed up (the national natural monument ČSA quarry or the location of a photovoltaic power plant). Part of the work is dedicated to the rescue and new use of the RK5000 bucket excavator, for which a new location and use as a museum, exhibition, and conference centre as well as a view of the gradually renewing territory is designed.

Abstrakt diplomové práce:

Analýzy zpracované v rámci diplomního semináře jsou klíčovým podkladem pro navazující návrhovou část. V rámci úvah o začlenění vybraných a již schválených koncepcí obnovy velkolomu ČSA do této diplomové práce prokázaly ve vybraných otázkách vzájemný nesoulad některých záměrů mezi sebou, v dalších příkladech naopak vůbec nebyly zohledněny kupříkladu historické hodnoty krajiny, spočívající v jejím osídlení lidmi, existenci vesnic, zemědělským využíváním krajiny nebo jednotlivých pohledových vazbách. Ačkoliv se na celém území již nyní uplatňuje celá řada veřejných zájmů, je nutno tyto jednotlivé kapitoly sjednotit a navzájem provázat, aby zde po ukončení povrchové hnědouhelné těžby mohlo vzniknout funkční území, navzájem propojené se zbývajícími částmi regionu.

Pro prezentaci jednotlivých variant obnovy řešeného území byly v rámci diplomové práce zvoleny rozdílné přístupy, a to nejen ve formě funkčního využití území, ale také způsobů návratu (někdy pouze částečného) k historické podobě krajiny. Ačkoliv se jedná o úvahy, které v některých případech nesouzní s existujícími koncepcemi revitalizace regionu a jedná se tak čistě o akademickou úvahu, je přesto důležité poukázat také na jiné varianty, které doposud z různých důvodů nebyly zohledňovány a není s nimi do budoucna po toto území počítáno.

Dříve na území velkolomu ČSA existovalo 9 sídel (Jezeří, Albrechtice u Mostu, Ervěnice, Komořany, Dřínov, Kundratice, Podhůří, Dolní Jiřetín a Čtrnáct Dvorců), z nichž se do dnešních dnů nedochovalo téměř nic. Významně se v důsledku povrchové těžby proměnil také terénní reliéf, kdy zde vznikly výrazné rozdíly a zcela zanikla dřívější podoba krajiny. Z těchto důvodů v rámci analytické části vyplynula nemožnost navracet do území všechna zaniklá sídla - nejen z důvodů výrazného postižení krajiny, ale v některých případech také kvůli již započaté rekultivaci, jejíž přínosy mohou převažovat nad záměrem navracet zde krajině její dřívější podobu.

Bylo proto rozhodnuto o návratu 3 obcí - Albrechtice u Mostu, Ervěnice a Dolní Jiřetín. V případě první jmenované byl zvolen přístup obnovy jednotlivých staveb v půdorysných stopách dle Císařských otisků stabilního katastru z roku 1842. Byla zvolena jedna z nejstarších dochovaných podob krajiny, ačkoliv by bylo možné se, vzhledem k bohaté minulosti regionu, navracet k různým variantám podoby území. Pro sídlo Ervěnice byla zvolena taktéž inspirace historickými mapami z poloviny 19. století, s ohledem na novodobé uspořádání krajiny (realizace Ervěnického koridoru, nové silniční a železniční spojení, změna terénního reliéfu) bylo rozhodnuto o "transferu" sídla do lokality novodobě nazývané Ervěnice a aplikaci inspirace základní kompoziční strukturou sídla (umístění hospodářského dvora na severovýchodním okraji, tvar a podoba návsi, základ uliční sítě atp.), podoba jednotlivých staveb v obci je naopak novodobá. Poslední obnovovaným sídlem je obec Dolní Jiřetín, pro níž bylo taktéž zvoleno nové umístění na Jiřetínské výsypce, a to nedaleko míst, která se historicky a dnes nazývala a nazývají Dolní Jiřetín. Nové umístění bylo zvoleno s ohledem na plánované funkční využití nedaleko velkých aglomerací v regionu - měst Litvínov a Most - a také s dobrou dopravní obslužností ve formě silniční a železniční sítě.

Každé z obnovovaných sídel získalo nové funkční využití, odpovídající aktuálním, a také předpokládaným budoucím potřebám regionu. Do obce Albrechtice u Mostu bylo situováno centrum cestovního ruchu celého regionu, vzhledem k umístění nedaleko státního zámku Jezeří, národní kulturní památky společně se sousedním Jezeřským arboretem, kdy v této části řešeného území chyběla jakákoliv občanská vybavenost, která by podpořila postupně se rozvíjející cestovní ruch, navazující na pozvolný útlum těžby ve velkolomu ČSA. "Transferovaná" obec Ervěnice na jižním okraji velkolomu ČSA byla zvolena pro umístění vysokoškolského kampusu, detašovaného pracoviště Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem., jeho součástí jsou tak budovy 4 fakult (životního prostředí, strojního inženýrství, přírodovědecké a částečně také filosofické), 9 kolejí pro ubytování téměř tisícovky studentů, menza, hospoda, ekumenická kaple, amfiteátr pro pořádání akademických událostí i studentských akcí a v západní části bydlení pro pedagogy a návštěvy kampusu. Umístění kampusu bylo zvoleno s ohledem na přímé napojení na železniční trať č. 130 Ústí nad Labem-Chomutov a také silnici I/13 na tzv. Ervěnickém koridoru, čímž je zajištěna kvalitní dopravní dostupnost nejen do sousedních velkých okresních měst (Most, Chomutov), ale také do mateřského sídla univerzity v Ústí nad Labem. Pro obnovovanou obec Dolní Jiřetín bylo zvoleno funkční využití ve formě rezidenčního bydlení, které ve všech již schválených koncepcích obnovy území zcela chybí. Výhodou je zde dobré umístění ve vztahu k okolním existujícím sídlům Horní Jiřetín, Litvínov a Most, a to prostřednictvím silniční a železniční sítě, ale také již pokročilá úroveň rekultivace území, probíhající v této části území již delší dobu, a půda je zde tak v určité formě připravena i na lehčí zemědělské využití.

Samostatně byla připravena koncepce nového využití (konverze) industriálních provozů po hnědouhelné těžbě v lokalitě Komořany. Existující areál byl rozdělen na dvě části "A" a "B", oddělené silnicí a železniční tratí na Ervěnickém koridoru, pro každou ze sekcí bylo zvoleno odlišné využití – severní část "A" je koncipována jako vědecko-technický park, zaměřený na edukační aktivity pro odborníky i širokou laickou veřejnost a úzce provázaný se sousedním vysokoškolským kampusem UJEP v Ervěnicích, jižní část "B" je nadále určena pro industriální využití v podobě lehkého průmyslu, například strojírenství nebo jiných oborů. S ohledem na bohatou industriální minulost regionu je tak i do budoucna zajištěno pokračování této tradice, aby byla nepřilíši kladná kapitola připomínána i budoucím generacím, které již území zažijí v nové, rekultivované podobě. Vybrané objekty, především v části "A" budou ponechány přírodě, aby si je postupně vzala zpět a vznikl zde turisticky atraktivní prvek, známý z německého areálu Emscher Park nebo česko-německého pohraničí Rolava/Sauersack.

Mimo vybrané lokality, řešené v rámci diplomové práce ve větší podrobnosti, byla připravena základní koncepce revitalizace celého území. V této části byly ve větší míře zohledněny koncepce schválené na úrovni vlády České republiky, ministerstev průmyslu a obchodu a životního prostředí, ale také Ústeckého kraje, Agentury přírody a krajiny ČR nebo Národního památkového ústavu. Velkou, především severozápadní, západní a jihozápadní část tvoří bezzásahové území připravované národní přírodní památky „lom ČSA“ - oblast je vyhrazena postupné neřízené přírodní rekultivaci, v části území již několik let probíhající. Na celé ploše je plánováno využívání pouze stávajících zpevněných komunikací pro zachování jedinečné přírody, vznikající na vytěženém území. Cílem projektu je minimalizace zásahů do již existující vegetace, jejíž obnova trvala na dotčeném území velmi dlouhou dobu. Jediné drobnější zásahy jsou navrženy na Jiřetínskou výsypku v místech plánované rezidenční čtvrti, jedná se však o náletové dřeviny vzniklé v rámci samovolné přírodní rekultivace, jejichž částečná likvidace je nutná pro dílčí obnovu historické kulturní krajiny.

Velkou plochu řešeného území zaujímá obnovované Komořanské jezero, jehož původní plánovaná rozloha až 543 ha s dobou napouštění 116 let na kótu 170 m. n. m. byla s ohledem na stále nejasné možnosti napouštění a následnou regulaci hladiny z bezodtokového vodního díla redukována na rozlohu 327 ha s dobou napouštění 40 let na kótu 147 m. n. m.. Stanovením této hladiny mimo hlavní Komořanské jezero vzniká ještě menší vodní dílo nedaleko obnovované obce Ervěnice (tzv. Ervěnické jezero), které bude sloužit především studentům vysokoškolského kampusu UJEP k rekreaci, sportovním aktivitám a také možnému vědecko-výzkumnému využití. Kolem obou jezer jsou navrženy zpevněné okružní cesty pro pěší, cyklistiky nebo třeba in-line bruslaře.

Historie celého regionu je na území velkolomu ČSA nově připomínána tzv. křížovou cestou utrpení krajiny - „Ecce Regio“, jejímž prostřednictvím jsou návštěvníci přímo v terénu seznámeni s lokalitami zaniklých sídel a nejvýznamnějšími body novodobé historie krajiny. Celkem 14 zastavení a závěrečné „rozuzlení“ odkazují na paralelu utrpení Ježíše Krista, které bylo završeno zmrtvýchvstáním a dáním naděje širokému lidu. I v případě velkolomu ČSA se poutníci po průchodu území a nasátím jeho ponuré historie dočkají závěrečného rozuzlení v podobě pohledu na postupně z popela vstávající území, kterému po konci těžby svítá naděje na návrat k lepší budoucnosti. Výchozím bodem cesty je I. zastavení, situované v místě zaniklé osady Jezeří, návštěvník se postupně na 23,721 km trasy seznamuje se zbývajících osmi zaniklými sídly, ale také s Ervěnickým koridorem, korečkovým rypadlem RK5000, Horním Jiřetínem (městem, které přežilo těžbu), ale třeba i s historií Jezeřského arboreta nebo státního zámku Jezeří. Křížová cesta v naprosté většině využívá stávající cestní síť v území, její trasa se minimálně protíná s ostatními rekreačními stezkami, čímž je docíleno vzájemné nerušení návštěvníků území putujících po „křížové cestě“ a rekreantů.

Součástí nového uspořádání tohoto regionu byl také návrh nových dopravních spojení. Na úpatí Krušných hor pod zámkem Jezeří je obnovována silnice I/13, historicky zajišťující spojení Litvínova a Horního Jiřetína s Jirkovem, resp. Chomutovem. Silniční těleso je vedeno co nejbližší horskému masivu, v místech s doposud nezajištěnou geologickou stabilitou je navržena injektáž terénu a umístění silnice na estakádu, sloužící zároveň i pro železniční dopravu. Ta je v rámci rozsahu diplomové práce řešena mezi městy Horní Jiřetín a Jirkov (trať č. 134), kdy zajišťuje přímou dopravní obslužnost vstupních bodů do velkolomů ČSA - Albrechtice u Mostu a Podhůří. Na jihovýchodním okraji řešeného území se navrhuje přeložka části železniční tratě č. 130 Ústí nad Labem - Chomutov, a to blíže současné trase silnice I/13 na Ervěnickém koridoru, aby bylo zajištěno lepší dopravní spojení vysokoškolského kampusu UJEP v Ervěnicích a vědecko-technického parku Komořany.

Jedinečným prvkem v řešeném území je korečkové rypadlo RK5000, poslední svého druhu v České republice, nacházející se momentálně v místě plánovaného Komořanského jezera. V souladu s aktuálně platnými úvahami o jeho přesunu na břeh jezera a současně také okraj národní přírodní památky bylo navrženo jeho nové umístění a využití - kolos tak bude sloužit široké veřejnosti nejen k prohlídkám tohoto unikátního technického díla, ale také pro menší výstavy, konference nebo jiné kulturní akce. Novým vstupem je v případě rypadla připojení skleněného výtahu až pro 32 osob, který zajišťuje vertikální propojení úrovně terénu se vstupem do kráčivého podvozku, obou pater technologického zázemí, ploché "pochozí střechy" stroje a horní "rampy". Na něj navazuje odkryté koryto tobogánu (skluzavky profilu ve tvaru písmene U) se dvěma mezistanicemi na úrovni "střechy" rypadla a dolního dopravníku vytěžené skrývky. Celá konstrukce je po délce podepřena ocelovými sloupy pro podpěry lanových drah, čímž je zajištěna stabilita a nosnost konstrukce.

V Praze dne 24. května 2024

Bc. Mario Barra